

Передплата

за «РУСЛАНА» вносять:

в Австрії:

за цілий рік . . . 20 кор
за пів року . . . 10 кор
за чверть року . . . 5 кор
за місяць . . . 1-70 кор

За границею.

за цілий рік . . . 16 рублів
або 36 франків
за пів року . . . 8 рублів
або 18 франків
Поодинокі члени по 10 сот.

РУСЛАН

«Вирнеш ми очи і душу ми вирнеш: а не возьмеш милости, віри не возьмеш, бо руске ми серце і віра руска.» — З Русланових псалмів М. Шашкевича.

Виходить у Львові що дня крім неділь і руских свят о 5½ год. пополудни.

Редакция, администрация і експедиция «Руслана» під ч. 1. пл. Домбровського (Хоруцини). Експедиція місцева в Агенції Соколовського в пасажі Гавемана.

Рукописи звертає ся лише на попереднє застереження. — Рекламні неопечатані вільні від порта. — Оголошеня звичайні приймають ся по ціні 20 с. від стрічки, а в «Надісланім» 40 с. від стрічки. Подяки і приватні донесеня по 30 с. від стрічки.

„Політичний лексикон для молодіжи“.

(Дальше).

В II. розділі п. Юл. Бачинський понертає знов до партійної організації рускої суспільности в Галичині і намагає ся доказати, що она повинна поділити ся на окремі суспільні класи після тих західно-європейських шуфлядок соціалістичних, які ми вже попередю навели і виступає супроти покликку, щоби всі Русини ставали під спільну програму і політичну тактику, утворили одну партію.

Се річ певна, що неможливо злучити всю руску суспільність в одну партію, як небудь, як ми се вже попередю виказали, у Русинів нема основ до такого класового поділу, як у народів західно-європейських, якнебудь між Русинами нема вироблених таких різких різниць між поодинокими верствами суспільности як в західній Європі.

В живім народі мусять бути також партії і се є ознака его житя і розвитку, однак партійна організація у Русинів, як і в практиці показує ся, не може бути основана на західно-європейських формулах а мусить відповідати окремим відносинам нашим. Як влучно замітив оден муж державний, у Русинів все те є ще im Werden begriffen і укладає ся значно відмінно, як у інших народів, навіть хоч би славянських. От хоч би руске москвофільство (в Галичині, на Буковині і Угорщині), сей боляк на рускім організації. Правда, є москвофіли між Чехами, Словенцями, Хорватами, Сербами, ба навіть між Поляками, але ніякому з тих москвофілів не прихо-

дить на думку зрікати ся своєї рідної мови, літератури і народности, у них се до певної міри політичні симпатії і комбінації, викликані політичними відносинами. У нас Русинів москвофільство рівнає ся відреченню від другої мови, літератури й народности, се народне відступництво частини рускої інтелігенції, а в ширших верствах слабо розвитої інтелігенції, і в частині народної маси — се лише обаламучене задля недостави народної свідомости. Занепад радикальної партії руско-української є також доказом окремих наших відносин, доказом, що для такої партії, з такою програмою і такими змаганнями основи потрібної в рускій суспільности нема. Слабий вельми і немічний гурток руских соціалістичних демократів показує також наглядно, що се є ростишка зацеплена на рускій ниві з чужого поля і не має тут виглядів на розвиток. Тимто на недавнім соціалістичнім зїзді в Амстердамі відпоручникови і провідникови (нечисленних одиниць соціалістичних руских) п. Миколі Ганкевичови заявили рішучо і недвозначно, що українсько-русских соціалістів не признають і радять їм прилучитись до якоїсь державної соціалістичної групи російської, чи польської ітн. Задля тих причин не домагає також національно-демократичне сторонництво, позаяк «національно-демократична програма, як справедливо замічає п. М. Лозинський, сходить ся з мінімальною програмою соціальної демократії» (Н. Літ. Віст. 1905. I. 27), а для сеї в рускім народі основ поки що нема. «Все наше сільське населенє, каже навіть п. М. Лозинський (тамже стор. 22), почавши від робітника, а скінчивши на самостійнім господарі, однаково, власне »по-

мужицки« розуміє справи суспільні, економічні і культурні, так що говорити про окрему класову психіку сільських робітників, відмінну від класової психіки мужиків (господарів Ред. Русл.), річ досить ризикозна. Тай загалом уся дальша характеристика сільського робітника, якому будім-то «не лянні ніякі новомодні ідеї», ані та поспішність, ані та «нервовість» — він усе готов і на все — його руки «вільні» (Бачинський стор. 46 — такої думки і редактор «Свободи», але також розчарував ся. — Ред. Русл.). — Яка она далека від дійсности і якої буйної треба фантазії, аби так схарактеризувати нашого консервативного, забобонного, темного, наляканого, і мертвого сільського робітника пролетаря!»

Задля того отже неперечного консерватизму руского селянства і міщанства не має великого вигляду на здійсненє ані організація і програма радикальна і соціал-демократична, ані національно-демократична, схожа з мінімальною програмою соціал-демократичною, бож ліве крило („молоде покоління“) національно-демократичного сторонництва змагати ме до тих ідеалів, які п. Юл. Бачинський вчисляє в заслугу радикалів „о великім культурнім значіню: як соціалізм, революція, атеїзм ітн., а тимчасом уміренійша частина націонал-демократів, а особливо святиці, котрі там також творять значну пайку, не можуть іти сею дорогою. Духовенство, котре, як признає навіть п. М. Лозинський (тамже стр. 23), являє ся природним провідником мужицтва“, знайде ся в своїх змаганнях разом з тим консервативним руским селянством і міщанством, а наколи ради-

ЯРОШЕНКО.

Історична повість ОСИПА МАКОВЕЯ (нагороджена „Михайловою премією“ 1905 р.)

(Дальше).

Начальник випитує ся ще докладнійше, потім нагадує собі щось і каже сторожі покликати якогось Ілуду Молдована. Поки-що оповідає щось Туркови.

— Що він каже? — питає ся Микула по волоськи. — Має бранців з Молдови?

— Каже, що має.

— Має! Ну, слава Богу! відзиває ся старий Чамчан по руськи до Микули.

Нараз начальник каже до Чамчана також по руськи:

— Се твоя донька, старий?

— Моя, моя, а його жінка — і мати і син. Забрали їх, хоч вони не з Польщі, тільки з Молдови.

— Ет, все одно, звідки. А гроші маєте?

— Принесу зараз від господаря — відповів обережний Чамчан, хоч мав гроші при собі — я-ж будував для вас міст.

— За доньку і за внука мусиш добре заплатити — замітив начальник. — Стара нам не потрібна. От тримаємо, щоби коло дїтїи було кому ходити.

Микула дивив ся зо страхом на старого начальника. Очевидно, був се потурнак, що вже

давню як виїшов із християнської землі і побісурменив ся.

— Може-б ми пішли самі пошукати? — спитав ся Микула.

— Не потрібно. Тільки заколоту наробице. Зараз вам скажу, чи є чи нема. Деж той чура задів ся?! — скрикнув уже сердито і пішов до сторожі.

Вернув ся післанець, що шукав Ілуду, і очевидно сказав, що не найшов його; начальник дуже розсердив ся і сам пішов розвідати ся в ясір. Довгий час не було його. Вернув ся дуже гнівний і зараз розіслав «їлькох кінних на всі сторони.

Микула і тесть здали мовчки і тільки дивили ся, як начальник лютів ся. Навіть не важили ся питати його, та він сам промовив:

— Се були Ярошенки з Серета?

— Так.

— Ще вчора тут були і десь їх чорт побрав. Не можу спустити ся на нікого! — а далі вже кричав люто по татарськи на сторожу і грозив шкіряною нагайкою.

— Так нема їх? — спитав ся Чамчан.

— Кажу-ж тобі, старий, що нема. Ти, кажеш, будував міст?

— Так.

— То ти в обозі господаря?

— Так.

— Ну, го я тобі раджу: іди собі тепер до моста і там жди! Коли найду твоїх, то дам тобі знати. Вони не могли втекти. У мене того

нема. А гроші приготов: найменше триста червоних злотих — дешевше не дам! Розумієш? Ну, забирайте ся!

— Триста червоних! — зітхнув Микула.

— Що він казав? — спитав ся вже тепер провідник Микули.

Микула оповів йому.

— Не журіть ся! спустить троха. Треба торгувати ся! — потішав провідник.

— Адже се великий масток! — зітхав далі Микула. — Я й половини не маю.

— Де вони поділи ся? — журив ся старий Чамчан. — Каже, були ще вчора, а сьогодні нема. Адже звідси жінка і дитина не втекли-б, щоб не знати що. Чоловікам тяжко втечи, а не то жінкам.

— Десь запроторили ся — пояснив Турок. — Поміж тисячами людей чи трудно загубити ся? Уже ви не бійте ся, до вечера будете знати.

Але і сей день минав ся без хісна. Чамчан і Микула відіустили Турка, заплативши йому, а самі сїли собі перед наметом коло моста та дивили ся мовчки, як з того боку Двістра з турецького обозу перевозив ся мостом до Татар якийсь старший. Війска при нїм не було, тільки служби, наметів і скринь багато. Іхав смутний, попри самий намет Чамчана.

Під вечір дізнав ся Микула від сторожі моста, що се бувший везир Усейн-баша. Стратив ласку у султана, тому, що не вело ся йому в битві, і тепер уступав ся йому з очий як найдалше. Казали, що султан хотів зрубати йому

кальні живла націонал-демократичні або соціалістичні змагати муть рішучо до того, щоби, як висловлює ся п. Лозинський, „церков із своїми церемоніями під впливом новочасних ідей (тих ідеалів в горі названих Ред. Русл.) перестала бути культурною потребою“ нашого селянства і міщанства, тоді очевидно руске духовенство буде приневолене рішучо перевести строгу організацію в обороні церкви і віри серед рускої суспільности тоді буде мусіло утворити ся, як радикали називають, „клерикальне сторонництво“.

(Дальше буде).

Япансько-російска війна.

Початок кінця.

Розміри погрому зростають до таких димензий, які стають прямо неімовірні. Се вже не звичайна перемога, але якась дивне страшне фактум, що в пух розбило недавню ще велич Росії на Сході і стерло її з лиця землі. Се вже справді початок кінця, бо прямо немислимо є, щоби Росія колинебудь могла відзискати давне значіння на Далекім Сході. Япанці стали від минулої суботи безперечними і неограниченими панями Східних від, а там самим і забезпечили свою позицію в Манджурії. Тепер они є в можности кинути до Манджурії такі сили, супротив яких не удержить та жадна російська армія, бо до всіх трудностей, з якими она має бороти ся, приходить тепер ще і велике деморалізоване, яке мусіло її обхопити в наслідок безнастанних невдач, навіть в тих випадках, де перевага лежала очевидячки по стороні Росії. Судьба Владивостока вже запечатана. Довше чи коротше він буде боронити ся, все таки поділять долю Порт-Артура. Разом з ним припаде Япанцям частина Східного Сибіру по ріки Усурі і Амур. Бірочім Япанці мечем зазначають собі границю, як їм буде догідно; що не погордять Сахаліном — се більше як певно. Для Япанії справді розпочала ся доба світлого розвою, а правдоподібно і нова доба в історії жовтої раси.

Подробиці погрому.

Балтійська ескадра перестала існувати. До Владивостока успів дотепер прибути-ледви один кружляк „Альмаз“. Его командант здав ось який

голову, та якось помилював по великих просьбах. Усейн-баша розложив ся зі своїми наметами в дуброві, зовсім недалеко від моста. Микула ходив навіть дивити ся, як уставляли його намети.

Проїшов ще один день, вівторок — в ясиру не було ніякої висти. Чамчан і Микула не втерпіли, пішли туди ще раз розвідати ся. Начальник визвіряв ся на них, казав їх придержати і став виноватити їх, що се вони викрали йому бранців. Чамчан присягав ся, що ні — чогож би приходив звідувати ся? — і від напасти визволив ся лише, показавши карту від господаря.

— Видко, втекли — міркував собі Чамчан, вертаюча з зятем до моста.

— Як то вони могли зробити? І куди втекли? — допитував ся Микула сам себе і не міг найти відповіді.

— Можуть загинути, як камінь у воді. Звідси нема виходу. Кругом Татарва; до козаків перейти годі, бо Дністер. Нашим мостом не пустять.

— Пропадуть. Чому не почекали ще днину? У вас і в мене були би найшли ся гроші на окуп.

— Колиб ми були в неділю прийшли зараз сюди, булиб їх ще застали... Зовсім не розумію, як вони відважили ся...

І так перекидали ся тесть із зятем питаннями, на котрі не находили відповіді. І брав їх тепер ще більший страх за родину, ніж доки була вона в ясирі, бо тепер небезпека була ще більша.

(Дальше буде).

рапорт ген. Ленєвичеві: Дня 27. с. м. ескадра адмірала Рождественського вдала ся в битву в проливі Чуміма з япанською флотією. В часі чого дня потонули панцирники „Князь Суваров“, „Ослабія“ і кружляк „Урал“. Панцирний корабель „Александр III“ тяжко ушкоджений. На початку битви адмірал Рождественський одержав рану і его перевезено на інший корабель. Після доповняючого справоздання корабля „Альмаз“ — телеграфує дальше ген. Ленєвич — надісланого мені командантом пристани у Владивостоці, кружляк „Камчатка“ одержав поважні ушкодження. Кружляк „Альмаз“ став відтятий від головної сили російської флотії і не міг назад получить ся з нею. Тож поплинув до Владивостока. Убиті на нїм: поручник Мехолін і чотири моряки, ранених є 10 моряків, а з тих 3 тяжко. Про залози потоплених кораблів командант „Альмаз“ нічо не знає.

В цілій страшній величї відкриває розміри погрому урядова депеша з Токіо, яка звучить: Головна квартира одержала слїдуючі телеграми від адмірала Тога: З дня 27. с. м.: Наша злучена ескадра по одержанню висти про зближане російської флотії вирушила зараз, щоби її заатакувати. Погода хороша, однак море збурене. — Депеша з дня 27. в ночи: Злучена ескадра заатакувала нині коло Окіношіми на полудневий захід від Чуміми російську флотію і побила її. Принайменче чотири неприятельські кораблі потонули, кілька інших ушкоджено. Наша флотія торпедівців розпочала атак перед заходом сонця. — Депеша з дня 29. с. м.: Головна сила злучених ескадр переслідує дальше російську ескадру і зватакувала її дня 28. с. м. коло скал Ліянкурт на полудневий схід від Окіношіми. Кораблі „Цар Николай I“, „Орел“, „Адмірал Саварин“ і „Генерал-адмірал Апраксин“ піддали ся. Корабель „Изумруд“ втік. Наші кораблі не понесли жадних шкід. Після оповідань полонників затонули підчас битви дня 27. с. м. „Бородіно“, „Імператор Александр III“, „Жечус“. Окрім сего потонули три інші кораблі. Контрадмірал Небогатов з 2000 моряками дістав ся до неволі. Крім вище наведених кораблів, як подають команданти кораблів і обсерваційні стації, потонули: панцирні кружляки „Адмірал Нехімов“ і „Димитрій Донський“, кружляк „Світляна“, побережний панцирник „Адмірал Ушаков“, перевозові кораблі „Камчатка“ і „Іркуцк“ та три контрторпедівці. Панцирний кружляк „Володимир Мономах“ потонув вже після забраня Япанцями. Ми забрали один корабель, призначений до спеціальної служби і один контрторпедовець.

Загалом дотеперішні страти Росії можна зіставити в слїдуючий спосіб: потонули: 1 побережний панцирник, 5 кружляків, 2 кораблі для спеціальної служби; ми забрали: два воєнні кораблі, два подорожні панцирники, один корабель до спеціальної служби, один контрторпедовець. Сим зіставленєм не є обняті три кораблі, які як подають полонники, також мали затонути. Окрім 2000 полонників з адміралом Небогатовим ми взяли до неволі єще 1000 людей. Битва є ще в ході і уплине єще якийсь час, заким остаточний вислід буде міг бути поданий.

Молочарство.

Ми вже кілька разів звертали увагу наших читачів на сю важну галузь господарської продукції і подаваними описама заложених святичениками молочарень між мазурами та і серед нашого народа (о. О. Ніжанковський в Завадові під Стриєм), старали ся розбудити інтерес, захопити до такого підприємства. Богато в сїм напрямі ділає знаменитий економічно-господарський орган кравого ревізійного Союзу „Економіст“. В послїднім числі заміщує він фахову статю п. в. „Де і як закладати і що робити, щоби молочарські спілки добре вели ся“, в якій находимо дуже цінні вказівки.

Молочарство — пише автор — є одним з найбільше занедбаних, а найзисковійших родів рільничого промислу і розвій его причинив би ся богато до піднесеня нашого економічного стану. Правду сю признають тепер вже всі. Попирають сей промисл і молочарські товариства і

Виділ кравий. Ми, Русини, однак займаємось ним з виїмком Стрийщини та Рогатинщини на жаль як найменше. А прецінь се не така трудна річ, тим більше, що Виділ кравий уділяє (від недавна робить се і тов. „Просьвіта“, а небавом робити-ме се і „Сільський Господар“ у Львові) дуже радо в сїй справі своєї помочи, даючи всім спілковим молочарням деякі фонди даром і висилаючи фахових людей, що уділяють всяких івформаций що до: 1) технічної поради при закладаню молочарень, 2) в справах уділення позички з фонду рільного промислу, 3) признане спілкам молочарским безплатних знарядів, 4) люстрації сих спілок, 5) зібрань молочарских і рільничих, 6) продукції бриндзї на вашім Підгірїю. Виділ кравий висилає також на жадане даром статут для заснованя таких спілок, видає осібну на се газету, поки що лише в польскім язичі „Gazeta mleczarska“ — нашою отже річю булоб лиш допильнувати, щоби такі спілки по всіх усядах у нас позакладано, як рівнож і не допустити до сего, щоби і в сїй справі, так як при закладаню кас системи Райфайзена, деякі підванки не бавили ся в політику а пильнували розвою нашого молочарства.

З кінцем р. 1903 було молочарень у нас в Галичині коло 300, з чого однак о 108 лишень маємо близкі дані. Они находять ся в повітах: бжескім 14, коломийскім 11, ряшівскім 11, сянічкім 11, перемискім 10, рогатинскім 10, березівскім 9; в 12 повітах було їх по 1 а в 13 повітах не було ні одної. З того спілкових було 7, промислових 31, приватних 65 а шкільних 5. Що до роду молочарень то парових було 7, газових 1, електрична 1, кератова 1 а ручних 98. В 77 молочарнях, що предложили справоздання, перероблено протягом року 1903 8,405,291 літрів молока, випродуковано 326,600 клг. масла, що відповідає 25.7 літр. молока на 1 клг. масла. На одну молочарню випадає з сего 109,159 літрів молока і 4,241 клг. масла, а денно 298 літр. молока а 11.6 клг. масла, хоч фактично було 30 молочарень таких, що переробляли денно менше як 100 літр., 20 менше як 200 літр., 84 менше як 500 літр.

Щоби завести де молочарню, треба передо всім до сего відповідної кількості молока через цілий рік. Чим молочарня має більше молока, тим лучше, бо кошт перерібки молока на масло є тоді менший і масло само лучше. При більшій перерібці оплатить ся держати лучшего молочаря, дати лучший будинок і лучші машини, зискує ся на доброті масла а тим самим і на ціні. В наших обставинах, щоби ручна молочарня могла добре розвиватись, треба молока бодай від 150—200 коров, се є коло 500 літр. денно. При закладаню молочарні треба також добре обчислити, кілько молока можна сподїватись зимою, бо зимою наші селяни мають его найменше. З часом, як люди пересвідчать ся о користях молочарні, скількість переробленого молока і зимою і літом зросте. Зросте також з часом перерібка молока і через лучше живленє коров і лучший добір штук до годівлі. На разі однак треба конче постаратись, щоби було як найбільше молока до перерібки а особливо, щоби такої скількості молока не бракло в зимі а діяти до сего можна через виховуванє папі на зиму і управильненя отїленя коров на осїнь, так, щоби в падолистї було як найбільше молока. Пригадувати знову чейже не треба, бо се кождий повинен знати, що добре годована одна корова дасть зимою більше молока як дві, але живлені.

Сама однак скількість молока до заложених молочарні не вистарчить. Треба тут ще фондів на поміщенє молочарні, ледівні, машин і капіталу оборотового. І так молочарня ручна мусить мати: 1) кімнату на відбір молока і відділенє сметанки і виріб масла, 2) ледівню, 3) склад на фаски, бочки і канцелярню. При будові молочарні і виборі машин і начиня треба поступати обережно і у всім віднести о пораду до бюра молочарского при Видїлі кравім у Львові. Цілковите урядженє молочарні ручної на 500 літр. коштує понад 1000 кор. Гроші сї треба зібрати дорогою удїлів. Децо з сего дасть і Виділ кравий а решту можна буде позичити на 3% в фондї для потертя промислу при Видїлі кравім.

Щоби молочарню можна заложити, треба

